

HORNHUIZEN – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

De kwelderwal waarop Hornhuizen ligt ontstond in de 9e of 10e eeuw. Bewoning volgde en niet lang daarna ontstond een langgerekte nederzetting die niet werd opgehoogd tot wierde. Door de vorming van de kwelderrug Kloosterburen-Hornhuizen werd de monding van de Hunze afgesloten en zocht het water een andere weg, ongeveer de huidige. Hierdoor werd de Marne een tijdlang vrijwel geheel door water omgeven. De eerste bedijkingen, geleid door kloosterlingen, vonden plaats tussen 1000 en 1200. In de kroniek van klooster Bloemhof wordt Hornhuizen voor het eerst genoemd bij de naam Howerahusum, wat zoveel betekent als: huizen van de bewoners van de houw (van het Oudfries howa = hoeve, hofstede).

Hornhuizen had een kerk die in 1247 door brand verloren ging. Aldus een schrijven van abt Menko. De bisschop van Münster eiste schadevergoeding: honderd Munsterse munten (penningen?). De kerk werd herbouwd in romaanse of laatromaanse stijl. De patroonheilige is Maria volgens het zegel uit 1414 van pastoor Rembertus, Nicolaas volgens het zegel van pastoor Derck uit 1515.

De bovenkant van de bouwvallige, laatgotische toren is gesneuveld in 1815 en werd in het jaar 1818 tot op kerkhoogte afgebroken. Enkele jaren later werd hij van een nieuwe kap en gekleurde spits voorzien. Tegen de westzijde bevinden zich twee zware steunberen die, zo bleek bij de restauratie, de toren al vanaf de bouw steunen: de toenmalige bouwers twijfelden blijkbaar aan de stevigheid van de toren. In de onderste torenruimte zijn nog gewelfaanzetten te zien. Een tegen de toren gemetselde traptoren geeft toegang tot de torenverdiepingen en de kerkzolder. Een houten trap leidt naar de orgelgalerij. Het uurwerk op de eerste verdieping heeft een ingeslagen inscriptie, die o.a. als maker Meister Derck Elles tot Suithom vermeldt en het jaartal 1679. De klok werd in 1617 gegoten door Hans Falck van Neurenberg voor de kerk van Ranum (dichtbij Winsum), die in 1815 werd afgebroken.

Deze driezijdig gesloten zaalkerk uit 1850 is de neogotische vervanger van de oude kerk en opgetrokken in donkere waalsteen op de oude fundering. De gevels zijn met pilasters verdeeld in traveeën, met een venster per travee. Binnen zien we een gedrukt houten tongewelf boven een vloer met plavuizen en grafzerken, waaronder die van Allert Tamminga uit 1498 met een klein bronzen schild.

Het meeste meubilair werd behouden al kwam er wel een nieuwe preekstoel. De herenbank, uit begin 18e eeuw, heeft een opzetstuk, met de wapens van de families Meckema van Aylva-Van Camstra, geflankeerd door twee schildhouders in de vorm van eenhoorns, uitgevoerd in de kleuren zilver en goud. De bank herinnert aan de in 1802 afgebroken Tammingaborg. De gemarmerde avondmaalstafel stamt uit de 18e eeuw, evenals het huisorgel dat de kerkvoogden in 1832 kochten van het Blindeninstituut te Amsterdam. Petrus van Oeckelen verbouwde het bij de inrichting van de nieuwe kerk tot balustrade-orgel, waarbij het een nieuw front kreeg. In 1900 verkleinde J. Doornbos het instrument en in 1960-'62 werd een ingrijpende restauratie uitgevoerd door de Fa. H.J. Vierdag. De orgelgalerij rust op twee houten gemarmerde pilaren. Drie musicerende engelen bezetten de orgeltorens.

Het kerkgebouw heeft na de restauratie in 1996 de bestemming van dorpshuis gekregen. De toren, die vroeger fungeerde als baken voor schippers was letterlijk een vuurtoren. Deze heeft na de restauratie in 1989 de functie van uitkijkpunt herkreten, is te beklimmen en biedt een prachtig uitzicht over het wad.